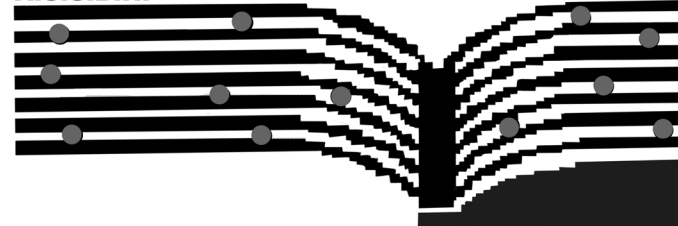

Răsunetul cultural

A.S.S.B.N.

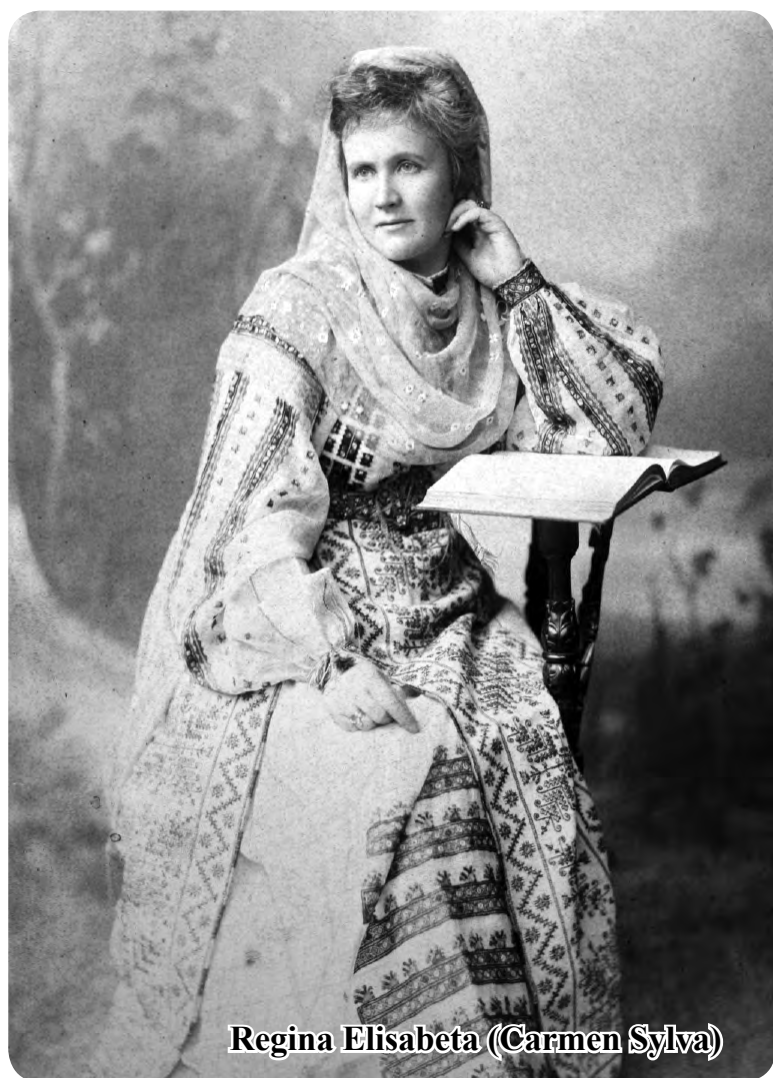
ASOCIAȚIA SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

An. VIII; Nr. 9 (89), septembrie 2020

Apare lunar sub egida Filialei Cluj a

Uniunii Scriitorilor din România

Supliment literar și artistic realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

Regina Elisabeta (Carmen Sylva)

EDITORIAL:

Carmen Sylva și costumul popular românesc

Către sfârșitul veacului al XIX-lea, când România devenea regat, iar soția lui Carol I, Elisabeta, avea să fie prima regină a românilor, portul popular era îmbrăcămintea oamenilor simpli, de la baza piramidei sociale, fără alte conotații. Numai că prima doamnă a țării era și poetă, și nu una care să poată fi ignorată, e drept, în cercurile literaturii europene de limbă germană, din care au tradus și Mihai Eminescu și George Coșbuc. La rândul său, a lăsat unul dintre cele mai tulburătoare portrete ale omului Eminescu, făcut cunoscut de noi și în rândurile acestei publicații, cu ceva timp în urmă.

Numele de poetă al Reginei Elisabeta era Carmen Sylva, lucru bine cunoscut de altfel. Important este că, dincolo de numeroasele acțiuni de sprijin al culturii autentice românești (a fost cea care a sprijinit financiar apariția „Almanahului...” de la Viena în care s-a publicat pentru prima dată poemul „Luceafărul”) a intuit cu pricepere și rafinament valoarea lui artistică și l-a făcut cunoscut în lume, în cercurile aristocratice și în cele ale valorilor culturale. Mai întâi, Regina și doamnele din suita sa l-au îmbrăcat la reuniunile de la palat, ceea ce a determinat „lumea bună” din regat să facă la fel. Apoi, el devenea cunoscut la curțile europene și stârnea interesul cercurilor artistice importante ale Occidentului (și nu doar prin Matisse!). Carmen Sylva demonstrează că spiritualitatea românească are rădăcini profunde în istoria neamului și că ea trece și prin rafinamentul și diversitatea artistică a vestimentației tradiționale. Numeroasele imagini care ne-au rămas mărturie din acea vreme stau mărturie unui asemenea demers cu urmări remarcabile în așezarea noastră europeană în plan cultural, începută mai puternic cu generația pașoptistă.

Mai târziu, Regina Maria, poate cea mai îndrăgită dintre capetele încoronate ale României, avea să ducă mai departe demersurile reginei-poete, ba chiar să le amplifice, dacă avem în vedere rolul diplomatic pe care l-a jucat în realizarea Marii Uniri și primirile de mare fast din timpul vizitei sale în Statele Unite ale Americii. Interesul lumii, fără exagerare, pentru costumul popular românesc, primea aceleași dimensiuni pe care România începea să le contureze în fața lumii civilizate. Și nu erau mici, pentru că ele erau realizate la cel mai înalt nivel de reprezentare.

Este foarte bine că asistăm azi, tot mai des, în diferite regiuni ale țării, la manifestări care au în vedere conservarea și promovarea costumului popular românesc. Este bine, cu atât mai mult, cu cât avem tot mai mulți specialiști bine orientați și, să sperăm, capabili să reducă tot mai mult, dacă nu să stopeze, asalturile tot mai îndrăznețe ale kichului asupra autenticului.

Apărarea valorilor autentice care au în vedere costumul popular românesc are mult mai multe șanse de izbândă dacă specialiștii noștri de azi (nicio îndoială asupra profesionalismului lor!) nu vor considera că lumea începe cu ei, ci vor avea în vedere și dimensiunile istorice ale fenomenului care, iată, au la bază intuiția culturală, profesionalismul și dăruirea pentru neam a reginei-poete Carmen Sylva.

Andrei Moldovan

ADUCERILE-AMINTE:

Ioan Alexandru (1941-2000) – 20 de ani

Izvorul

Izvorului asemeni sunt și eu
Cutremurat sub stelele de vară
Cu cât e cerul mai fără de vânt
Cu-atât lăuntrurile mele se-nfioară

Nu dinafară-i zvon ce mă frământă
Nici din adâncuri nici de sus
O umbră s-a desprins din slavă
Icoana ei în mine a apus

Din ce în ce sunt cercuri mai adânci
Și mai departe horele pe ape
S-a deșteptat în mine un izvor
Ce nu-l mai pot cuprinde și încape.

Se mișca agale printre dealuri, pe drumuri mai mult sau mai puțin prăfuite, și o făcea cu o încetineală în care își auzea nu numai respirația, ci chiar și bătăile inimii, cordul. Leșise cu gândul de a mai uita de monotonul cotidianului, de șabloane, notiuni pe care le auzise în repetate rânduri, în mass-media anilor din urmă. Își spusese atunci: „Cînd o fi să fie, și o să dispun de timp mult, nesperat de mult, bunăoară la vîrsta a treia, de mi-o fi dat s-o ajung, mie, unul, nu mi se va întîmpla astfel. O să am neîncetat cîte ceva de făcut, iar pasiunea mea pentru scris nu mă va lăsa să cunosc asemenea situații.

Trecut-au anii, iar temuta rutină se instală, la început cu o oarecare timiditate, mai apoi, cu o tot mai mare putere de întindere, de lățire a petei aceleia, un fel de teren uleios, în care îl prindea, tot mai des și mai înfipt, mecanismul repetării zilei. Mai-mai că uita să le fixeze în șirul săptămînii, atîta doar că, în cele de sărbătoare, se auzea dangătul clopotelor de la biserica din deal, parcă și el urcînd și coborînd pe aceeași sfoară sonoră. Foile de hîrtie se scriau cumva aproape de la sine, lucru care, altădată, nici că și l-ar fi putut închipui. Se gîndea el la o remarcă de-a unui prieten, spunere peste care se depuse, de asemenea, colbul trecerii anilor: „N-ar fi rău - zicea acesta - dacă am așterne pe hîrtie, pur și simplu, ceea ce facem într-o zi, una singură zi. La modul cel mai rudimentar, fără asocieri, fără conotații, fără metafore ori altele de acest fel, iar evaluarea conținutului să o facem mai tîrziu, cu detașarea pe care o aduce cu sine trecerea anilor”. Ideea nu a trecut pur și simplu pe lîngă el, ci a luat-o de bună și a scris o astfel de ... banalitate. Făcu un efort de memorie și, după ce fixă temporal pagina cu pricina, începu să caute prin caietele-jurnal peste care, de asemenea, trecerea timpul lăsase urme. Era ușor îngălbenite.

Citi: „Ca de obicei, trezitul la ora șase și un sfert. Băutul cafelei, însoțit de neliplisul fum de țigară, toaleta de dimineață, mersul la serviciu. La slujbă, anost, cu mult balast. [Pe vremea aceea își zicea: Hmm, de-aș avea mai mult timp..., și îi treceau prin minte tot felul de proiecte, imaginate rapid și, unele tot atît de repede și uitate]. Pauza

Gîndul care l-a dus la Dunăre

de amiază, taclale cu colegii, reluarea slujbei, oboseală, problemele cu spatele, după opt ceasuri de calculator. Drumul acasă, cu mașina, astăzi fără aglomerație prea mare. Bucuria împărțită cu familia, întinsul pe sofa înspre îndreptarea spinării, ușorul tremur provocat de stresul de peste zi. Masa, paharul de vin, vorbitul despre una-alta cu soția, plimbarea de seară, aerul curat, binefăcător. Telegazeta, cîteva pagini de lectură, adormirea cu cartea sub bărbie. Gata.”

Se întoarse în astăzi și, cu o oarecare temere, se hotărî să schițeze ziua, care, iată, l-a prins din nou în ritmul veșnicei repetări. Orele difereau, nu mai era scularea atît de dimineață, nu mai era slujba, dar, pe de altă parte, nici bucuria aceea, a regăsirii familiei, căci, de cîțiva ani, era singur. De fapt, cu cărțile, biroul cu masa de scris, cu amintirile și cu plimbările, mereu luate de la capăt, pe drumeagul pe care își făcea tura de seară, obligatorie, indiferent de vreme. Uneori apărât de „ploieri”- cuvînt pe care îl îndrăgise încă din copilărie – căci primăvara, și mai ales în ursuzul noiembrie, precipitațiile se întindeau peste mai multe zile... Nu o dată îi venise în minte o practică găsită într-o carte a unui autor pe care îl îndrăgea mult, și, după exemplul aceluia, numără pașii făcuți. „Interesant, își spunea, nu îmi iese de fiecare dată același număr; uite ieri am avut 5688 iar astăzi trec de 6000...” Își mai aduse aminte de spusa unei femei, ușor trecută de o sută de ani, într-o emisiune la televizor. Aceasta relata despre dilatarea timpului, despre faptul că a ajunge în grădină din fața casei, și a „sorbi” acolo din căldura și lumina astrului de zi, devenise o „ispravă” care se întindea pe mai multe ore. „Bun, dar pînă atunci, pînă la sută, mai am încă o bucată bună,” își zicea cu o oarecare automîngîiere. Noaptea care a urmat a fost una în care l-au cătat gînduri multe și cumva ascuțite, întepătoare. Nu erau numai numeroase ci, la început, mai degrabă un iureș de idei care roiau în jurul lui, aproape că îi vîjîiau urechile de repeziciunea cu care îl încolțeau. Abia către ceasul în care noaptea se îngîna cu ziua, pe la al doilea cîntat al cocoșilor, a sosit GÎNDUL care l-a liniștit și i-a adus somnul. Nu au fost decît cîteva ceasuri de odihnă dar, curios, era proaspăt, simțea cum energia îi țîșneste prin piept, mai-mai să-i rupă cămașa.

Luă micul dejun, parcă mai delicios decît în alte dimineți, ba chiar și cafeaua era mai aromată. Pentru a reface imaginea de altă dată, se gîndi, fugar, să-și aprindă și o țigară, dar, tot atît de repede, reuși să-și mute gîndul de la iarba dracului, de care se despărțise cu trei ani înainte.

Nu terminase de mult cu prima etapă a cotidianului rutinat și se gîndea să meargă pe firul gîndului, al aceluia care se născuse astă-noapte, după ce, ore întregi, veghease, îmbulzit de tot felul de gînduri.

Își luă cu grijă cheia, încuie în urma sa ușa casei și se văzu în stradă, în prospețimea dimineții, că rouase, iar soarele, între

timp de o suliță pe cer, ridica aburi peste lizezile dimprejur. La vreo jumătate de ceas de mers, se opri și, oarecum nesigur, repetă în gînd visul care îi adusesese în dar gîndul, pe care îl luase cu sine și-l purta, înfășurat cu grijă într-o coajă de mesteacăn, sub braț. Aici e, își spuse. „Uite banca cu pricina”, și se așeză pe ea, înecat de emoții. Mai apoi se abandonă clipei, cu ochii închiși, și simți plecarea și, totodată, înălțarea. A clipei, a momentului, a gîndului.

Era o vară amintind de vremurile cînd, copil fiind, alerga desculț pe ulițele satului lovindu-se de colți de pietre fierbinți. Nu-i zîmbeau numai pașii, ci și ochii, iar din vîrfurile mîinilor, aruncate din ce în ce mai înalt spre cer, îi răsăreau parcă păsări, ori, mai tîrziu, după cîte o ploaie scurtă, chiar curcubeie. Se ridică de pe bancă și se așeză cu grijă pe iarbă, închise ochii și se abandonă amintirii, mergînd pe calea gîndului aceluia care îi salvase cele cîteva ore de somn, azi-noapte, mai bine zis, azi-dimineață. Aluneca în timp înapoi, atît de îndărăt încît abia că își mai recunosc fața în oglindă, mersul acela arcurit, pe care nu numai că îl uitase, ci chiar îi părea străin, însă de un străin plăcut. Își tot promise, în repetate rânduri să meargă la izvorul apei aceleia mari, râul acela urias, de fapt fluviul cel Mare, despre care învățase în manualele școlare, și i-o promisese și fiicei lui, pe atunci la vîrsta de grădiniță. Începu-se să îl caute o stare emoțională nouă, alta decît cea care îl încerca cînd scria, cînd îi „ieșea” câte o metaforă inspirată. Era, într-un fel, Marea Întîlnire. Donaueschingen ori, în sens larg, Schwarzwald (Munții Pădurea Neagră) era la doar 2 ore și jumătate cu mașina. De cînd se mutase în Germania, trecuseră ani buni și, iată, veni ceasul Întîlnirii. Pe drum, totul părea la fel de ... standardizat ca întotdeauna: autostrada cu mașini grăbite, cu nenumăratele panouri, cu disciplina participanților la trafic, cu multele camioane; pe prima bandă, numere de înmatriculare germane dar și o sumedenie cu numere franțuzești. Ce mai?, o zi de week-end normală, căci era într-o sîmbătă. GPS-urile încă nu erau la îndemîna oricui, la acea vreme, dar indicatoarele erau multe și de mare ajutor. Și se întîmplă: apărui, după o bucată bună de vreme, Donaueschingen. Era localitatea al cărei nume mergea în contul Dunării, notiune încărcată de atîtea semnificații, ori, mai precis, de nenumărate atribute. Apa cea Mare avea o ținută care, odată cu curgerea-i lungă și aflarea de nenumărați afluenți, devenea tot mai semeță, mai înaltă, cîștigînd atît în mărime cît și în învolburare, mai ales cînd trecea printre munți și, cu atît mai mult, cînd era umflată de ploi care uitau să se mai oprească. Dar și calmul ei, imperturbabil, cînd se desfăcea pe pusta întinsă a Ungariei, cea plată pînă la infinit. Auzise el, ori citise, o sumedenie de povești cu, și despre Dunăre. Unele relatau despre alarma dată prin satele riverane, prin care se anunța că fluviul amenință să iasă din albie și urmează să dea puhoi peste oameni

și case; altele despre tentative de trecere a Apei celei Mari, prin înot ori cu ambarcațiuni improvizate, încercări care erau privite drept frauduloase de regimul ideologic al vremii. Nu puțini au fost cei care au fost prinși și au plătit scump aceste probe de curaj, cu ani de temniță ori, și mai rău, cu viața, neputînd face față furiei valurilor dunărene în tentativa lor de a o traversa, de a ajunge Dincolo. Și multe altele, care îi treceau din nou, într-un film ce i se derula fulgerător, prin memoria afectivă. Se ducea, așadar, la izvoarele mitului Dunărea, pentru că asta devenise ea, Dunărea, în mintea lui: un MIT. Ieșea așadar din platul zilei, din mereu reluatul ciclul al acesteia, șabloane din care nu reușise să iasă, iar acuma, într-o arătare de vis, avea să dea din nou spirit materiei. Spiritus agitat molem, își zicea, cum am putut să uit chestiunea asta elementară și esențială pentru a ieși din zi, din rutină, din mine? Observă, în același timp, că era din nou în prezent, într-un fel de autocontemplare și se întoarse cu repeziciune înapoi, reluînd firul narațiunii. Izvorul, gîndea el, nu are să fie mai mare decît unul obișnuit, bunăoară așa cum erau fîntînițele de la care aducea el apă, copil fiind, la munca pe cîmp, cu părintii. Țîșnind dintr-o buză de rîpă, cum și-o aducea el aminte pe cea de la „Podine”, cu o apă rece, de un cristalin rar întîlnit și făcătoare de poftă de mîncare, cum nu mai cunoscuse el de-a lungul anilor, între Carpați, în vreme de studenție ieșeană, ori pe la teutoni, unde trăia de mai multe decenii.

[Acuma, în vremurile din urmă, află că acolo, în locurile copilăriei lui fericite – formulă devenită pentru el, între timp, pleonastică, căci, de, cum altfel poate să fie o copilărie la nivelul amintirii, decît una astfel numită – s-a descoperit un izvor, undeva mai către Muncel, a cărui apă este una cu puteri aproape magice. Este, între timp, cunoscută sub numele de „Dora, apa alcalină cu aur” și se difuzează, mai precis vinde, și prin via internet. Ar avea efecte atît de benefice asupra sănătății, încît, consumată pe termen mai lung, ar imprumuta consumatorului atribute specifice elixirului tineretii. Își aduse, cu drag, aminte, că, în ultimele sejururi petrecute acolo, a băut zilnic din această apă mult lăudată, și, trebui să recunoască, i-a plăcut foarte mult.]

Donaueschingen, ori, mai precis, Donau Quelle avea însă dimensiuni încă și mai mari, trecînd peste așteptările sale. Păi, dacă-i vorba de un izvor, fie el și al marelui fluviu Dunărea, trebuie să mă întîmpine o țîșnire de apă obișnuită, așa cum îi era lui cunoscut de acasă-ul copilăriei. Nicidecum. Izvorul Dunării (Donau Quelle) era impunător prin însăși dimensiunea lui. E adevărat, locul cu pricina a fost amenajat în mod special, ornamentare care s-a întîmplat de-a lungul vremii. Află, din materialul informativ aflat la fața locului, că: Aici izvorăște brațul principal al Dunării, (...) la 1078 m peste nivelul mării și 2888 km înainte de revărsarea ei în Marea Neagră.

Gîndul care l-a dus la Dunăre

Ok, își zise, știam încă din clasa a V-a. Nu însă că totul este atât de bine îngrijit și tot atât de bine pus în relief. Înconjurat de un gard solid, prevăzut cu diferite figuri sculptate în stil oarecum baroc, deasupra cărora tronează un grup statuar, dominat de Mama Baar, o splendoare, care, cu siguranță a contribuit la impunerea acestui braț drept izvor al Dunării (Donaubach), în detrimentul celui alt, din Furtwagen, numit Breg. Cel puțin din punct de vedere turistic.

Ajuns acolo îl copleși imediat o amin-tire minunată. Cu foarte mulți ani în urmă, pe cînd fusese aici pentru întâia oară, împreună cu soția și fiica, aceasta din urmă a făcut un gest des răspîndit acolo. Și anume, acela de a arunca monezi în apa izvoritoare a marelui fluviu. Există, își aminti, și o poză legată de acest gest al fetiței de altădată, dar nu știa precis pe unde s-o caute. De cînd cu digitalele, fotografiile analoge au trecut în plan secund. De la înălțimea acestor aduceri-amin-te, se lăsă furat de moment, simțind din nou limpezimea aerului, acuratețea peisajului, gesturile lente și oarecum cuvicioase ale celor care, precum el însuși, veniseră să întîrzie un ceas, două, pe lîngă fîntînă, căci, așa rotund cum era îngredid, izvorul crea această impresie. E drept, una mai mare, mai largă și, înainte de toate, impunătoare. I-ar fi plăcut să-și facă palmele căuș, să le lase într-o alunecare pioasă în apa marelui izvor, iar mai apoi să-și spele o dată fața cu Dunărea, așa cum era ea la început de drum. Limpede, cu apariție de veșnic nou-născut, de vise multe și mărețe, pe care avea să le culegă și să le ducă pe parcursul atîtor sute, ba chiar mii de kilometri, învățînd atîtea limbi - căci nu puține sunt țările pe care le străbate - și ieșind în largul mării de pe pămînt românesc, lucru care pe el, la vîrsta de școală elementară, îl făcuse oarecum mîndru, ba chiar zicea că Dunărea este numai a noastră, chiar dacă vine tocmai din Munții Pădurea Neagră, ai cărei copaci, de altfel, și-i și închipuia, desigur, schwarz. Istoria ne învață că această denumire a primit-o încă din vremea romană, fără a exista o explicație anume a atributului care i-a fost acordat. Uitîndu-se la inscripțiile din împrejurimi - căci erau astfel de tăblițe -, avu marea uimire și tot atât de mare îi fu și bucuria la descoperirea uneia scrisă în limba românească, cea dulce și frumoasă, cum o cîntă poezii... "Păcat - își spuse mai apoi - că nu am fotografiat-o, cine știe dacă Google, geniul definitiv, cum îi plăcea lui să răsfețe această mașinărie, o va găsi, odată ce voi fi ajuns acasă"... Ceea ce s-a și adevărit. Plăcuța fusese donată de un grup de foști deținuți politici români, dar detaliile, care ar fi putut trasa un contur mai grăitor acestui gest, cu tentă culturală și politică, nu mai erau de găsit. Important rămînea însă că la Izvorul Dunării citi o inscripție în limba lui maternă și că aceasta se punea stavilă împotriva uitării unui grup de condamnați pentru convingeri politice opuse celor de la Centru. În perioada ceaușistă, se-nțelege. Se abandona din nou cursului Apei celei

Mari, cum îi veni mai devreme s-o numească. Se opri, mai întîi, la Ulm, unde se revăzu, împreună cu familia, cu mulți ani în urmă, plimbîndu-se pe malul ei. Interesant i s-a părut atunci, că Dunărea, deși nu străbătuse foarte mulți kilometri, era deja un rău în toată legea, iar la Passau, unde, de asemenea a admirat-o, era deja un fluviu, căci dimensiunile îi îndreptăteau acest statut. Mai poposi în Viena, dar nu mult, zicîndu-și că aici a fost mai des și că încă o să mai aibă ocazia de a o vedea. Mai mult, aici a făcut și o mică ieșire cu vaporeșul, pe unul dintre canale, pe o rută îndrăgită de turiști. Ajunsese, pe calea gîndului, pe la Porțile de Fer, după ce mai aruncă o privire peste Duna, de pe podul dintre cele două mari părți ale capitalei ungare, revăzînd bildurile minunate, atît pe cele cu fluviul ca atare, cît și pe cele care oglindeau clădirile îngrijite și impunătoare din împrejurimi. Da, era un minus, chestia cu Porțile de Fer, iar dacă e să meargă încă și mai jos, înspre Marea cea Neagră, se va lovi de încă o ... barieră: aceea că în Deltă, de asemenea, încă nu ajunsese...

Deodată apăru un alt gînd în reveria în care alunecase. Era legat de Someșul Mare, rîul copilăriei-i sale, de care îl lega atîtea amintiri și trăiri, de la învățatul înotului, mai degrabă de nevoie, căci băieții mai mari îi aruncau pe ceilalți, încă neînvățați cu ale înotului, în locurile unde, de musai ca de voie bună (după o vorbă de prin partea locului) trebuia să dai bine din mîini și picioare pentru a te ține la suprafață și a ieși la liman și pînă hăt, către vîrsta adolescenței, cînd lua la cunoștință faptul că nu numai în cărți, ori la cinema, trăiește frumosul, ci că acesta era acolo, chiar lîngă el, i se așterne, pur și simplu, la picioare. Unul dintre formele acestuia era chiar apa, rîul. Metoda, descrisă mai sus, prin care se învăța înotul era oarecum spartană, dar cît se poate de eficientă. Păi și Someșul era parte a Dunării!, descoperi el din nou America. Așadar, încă un motiv să vadă Dunărea, cea de după revărsarea Tisei, care, la rîndul ei înghite cele două brațe ale Someșului, cel Mic și cel Mare. Să vadă, carevasăzică apa în care, cîndva, cu multe zeci de ani în urmă, învățase și el să țină la suprafață. E adevărat, mult mai sus, dar, cîndva, parte amestecată în valurile danubiene. I se făcuse lumină în priviri, era plin de nou, de vechi, de vis și avid de a merge - de data aceasta, acum și de-adevăratalea - pe Dunăre în jos. Parcă-l văd și acuma cum a luat-o din loc: pășind arcuit, cu ochii privind undeva în zări, o țintă numai de el știută. Și s-ar părea că se simte minunat în această escapadă cu aspect clar de Discovery, devreme ce, din fiecare oraș în care ancorează, pe durata croazierei pentru care nici măcar nu a plătit cine știe cît, îi trimite cîte o ilustrație. Demodat, dar mult mai real, mai adevărat. „Omul care a învins inerția zilei”, îi zic de fiecare dată, încercat de un sentiment de admirație. După socoteala mea, mîine ori poimîine ar trebui să primesc următoarea ilustrată. De data aceasta din Tulcea...

Damaschin Pop-Buia

Ioan Cioba

dar totdeauna mi-am zis că eu voi fi altfel că nici măcar gâfăitul nu-mi va fi ca al lui și nici teama crescînd cînt o clopotniță cînd asfințitul îi întorcea ziua pe dos ca pe o jilavă traistă a disperării și el îngâna fără noimă într-un delir nu lăsa doamne spaimetele afară din vis dintr-o dată spune tata înțeleg că sunt o pasăre goală frica mă tot prinde în lațul smolit de nu mă mai pot întoarce în penele mele chiar zilelor mele nu le mai sunt de o vreme părtaș

de-aș fi surd și tot nu mi s-ar ascunde șuierul îndărătnic al adevărului ca un gândac voi merge la înfățișare oricît credeam că voi fi veșnic păun cînd penele mele nu încăpeau în strana domnească

sunt un asin nedeprins cu samarul și nepregătit pentru ceasul cînd voi trece semeț fără vâsle fără luntre printre torțele oranj de pe ape

în această noapte șoarecii singurătății sunt mai mari sunt mai mulți și n-au nicio milă

eu îl ascult speriat și înțeleg în această noapte trebuie să trec împreună cu tata prin roua fierbinte cum trec strigoii prin bezna de cărămidă atît de vie atît de prezentă încât dintr-o dată frunzele mele cad parcă din chiar pomul cunoașterii

disperarea mă caută pretutindeni și crește repede ca o beție pînă azi n-am știut să văd cum urmele mele prea reci surpă mut poteca spre casă și cum tata a devenit morarul propriilor spice

dar totdeauna mi-am zis că eu voi fi altfel că nici măcar gâfăitul nu-mi va fi ca al lui și nici teama crescînd cînt o clopotniță cînd asfințitul îi întorcea ziua pe dos ca pe o jilavă traistă a disperării și el îngâna fără noimă într-un delir nu lăsa doamne spaimetele afară din vis

din volumul 7 trepte în Steiniger, în pregătire

ultima noapte m-a hărțuit îndelung de bunăvoie captivă între foile ferestrei ca un stăvilar funebru în spatele căruia gândurile se sufocă repetabil și lent

somnul a rămas și el agățat în nucul numai de mine văzut din care tata alungase pentru o vreme mănunchiul acela sălbatic de voci

îl privesc pe tata îndelung tot mereu am fost amândoi dar cînt de puțin împreună pleoapele lui curg desfăcute ca o umbrelă defectă din seu

în această noapte șoarecii singurătății sunt mai mari sunt mai mulți și n-au nicio milă

cărăuș pînă la capăt al ispitelor sângele fără nicio trudă îl trîntește și îl înalță iar fără nicio trudă mă trîntește și mă înalță iar și chiar plutind simt tot noroiul nostru nedezipit de călcăie

apoi opintesc sur și gâfai gâfai mult nu cred că altfel poate mai devreme decît el mai grăbit mai alert îi caut prin timpul meu urmele pline de cheaguri cele cu privirea împotmolită în pantecele aluniu al tăcerii

și dintr-o dată îmi vine să fug ca un copil despovărat de orice pricină de plîns îngrămădit și eu între bivoli care îl părăsesc pe tata unul după altul tropotind speriați prin ochii lui adânci atît de adânci încât par două turnuri orizontale inelate

Rebrenologul Mircea Muthu

Eseul lui Mircea Muthu „Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului” a ajuns la a III-a ediție, de data aceasta definitivă (Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020), primele două publicate în 1993 și 1998. Precizăm că, pentru o mai bună interpretare și înțelegere a operelor rebreniene, autorii didactici l-au integrat în manualele liceale.

Esența acestei cărți de teorie literară și estetică poate fi rezumată de însăși aserțiunea autorului: „...Viața (tradusă în relația polivalentă dintre om și pământ, dintre istorie și „timpul cel mare”), apoi Opera (ce transformă aceste relații în „lumea nouă, născută din subconștientul meu”), în sfârșit, Teoria (fixând operei statutul de filozofie ad con-

cretum) – toate aceste ipostaze alcătuiesc, la rândul lor, trinitatea subsumată unei categorii suverane: organicul”, „cu statut de imanență”, ce conturează imaginea balzaciană a „creatorului demiurg”; pe scurt, totalitatea lumii. Firește, în opinia lui Mircea Muthu, cele trei niveluri ale organicului se condiționează reciproc. Autorul acordă importanță majoră paginilor confesive ale lui Rebreanu, bruiioanelor, precum și excerptelor sale, „punctul de convergență dintre teoreticianul sui-generis, scriitorul, animatorul cultural și omul Rebreanu”. De asemenea, tratează cu competență nu numai Jurnalul, Spovedaniile, Caietele, Mărturisirile, ci și publicistica, confesiunile, conferințele și interviurile, (bineînțeles și scrierile altor exegeți în opera rebreniană), ajungând la concluzia că acestea „nu validează pe teoreticianul de vocație, în pofida argumentării convingătoare despre necesitatea unității sferice (corp sferoid) a romanului de pildă”; ele pot fi considerate doar niște „documente complementare”. Ontologicul este văzut ca o fațetă a organicului. Țăranul român, singurul care merită eticheta de prototip, are o bunătate funciară, este foarte legat de pământul său, dar, pentru acesta, este în stare să ucidă. Simțul proprietății, „legătura ancestrală cu pământul” – ne amintește universitarul Mircea Muthu, citând un fragment din Laudă țăranului român – face parte din viața lui cotidiană, „pământul (...) nu e un obiect de exploatare, ci o ființă vie, față de care nutrește un sentiment straniu de adorație și teamă”. De aici „complementaritatea om-pământ”, indiferent de clasa socială, și „supralicitarea satului ca rezervor al energiilor naționale” în proza rebreniană. Majoritatea personajelor din marile romane sunt urmărite de un spirit al locului pe care îl poartă pretutindeni. Singura care îl trădează este Mădălina din Ciuleandra. Mircea Muthu descrie ritmul epic și unic sau „pulsăția vieții” creației, „suflul dătător de viață”, pornind de la importanța pe care autorul lui Ion, tutelat de primatul organicului, o acordă primei fraze și primului capitol din fiecare roman, urmând formula balzaciană; câteva pagini comentează replica incipitală și finală a lui Ilie Rogojinaru din Răscoala, pentru ca, mai la vale, să dedice un capitol aparte numai incipitului din cele șapte romane importante (mai puțin Jar și Amândoi), impregnate de o atmosferă „predominant

tragică”. Un alt capitol este dedicat „mecanicii procesului creator”, întregului eșafodaj al scrierilor mari rebreniene, poieticii lor, de la planuri, hărți detaliate, capitole, până la numele personajelor. Pornind de la mărturisirea din Cred (1924), autorul, înzestrat cu un rafinat simț al esteticului, deduce și ilustrează rolul sintetic al limbajului artistic, dat fiind faptul că opera „e filtrul magic care alege esența calităților și defectelor unui neam”. Dacă în Ion și Răscoala se poate vorbi despre prototipuri eterne ce viețuiesc la sat, - „sigla spiritului autohton” -, în Pădurea Spânzuraților avem de-a face cu personaje puternic individualizate, Apostol reprezentând generația ardeleană din Primul Război

Mondial, personaj ce are rădăcini în destinul lui Gheorghe Doja, Horia, Avram Iancu, strămoșul său Grigore și memorandistul Iosif Bologa, tatăl său; să se observe că ficțiunea coabitează cu realitatea, asistând la o suprapunere a timpului românesc peste cel istoric. Amintim faptul că tinerii ardeleni români erau educați ca având eroi naționali pe Horia și Iancu. Adversar al tezismului în artă și adept al obiectivității ce trăiește „nostalgia eticului”, „axul concepției lui Liviu Rebreanu – creatorul omniscient - despre existență și artă” trebuie văzut - scrie eseistul - și în frecvența cu care el utilizează „noțiunea de epopee, ca formă exemplară de epic, sau aceea de prototip”; doar Gorila, considerat roman politic, nu va avea un centru care să asigure „coeziunea întregului”, mai cu seamă că Rebreanu intuise racordarea unor personaje la tipologia literară central-europeană, la proza modernă, la vremurile incerte ce se proiectau la orizont. Deschiderile și închiderile, aparent simetrice, ale ficțiunii circulare se diferențiază, ajungând, uneori, la raporturi de incompatibilitate; de aici, pare-se paradoxul din titlul eseului. Ca lector, acest volum mă îndeamnă să cred că oricât a aspirat Rebreanu să cuprindă epopeic lumea, viața cu „zvârcolirile” sale, cu tarele sale (cum a făcut, de pildă Caragiale, e drept, în teatru), n-a reușit să creeze, estetic vorbind, prototipuri și caractere veșnice (excepție țăranul român), ci doar tipuri emblematice, specifice unor anumite epoci culturale sau contexte sociale.

Sondarea edificiului românesc rebrenian continuă cu cei doi poli depărtați/apropiați: iubirea și moartea (Eros și Thanatos), a binomului credință-iubire și a triadei: credință – iubire - moarte. Cert este că niciunul dintre personajele-victime, feminine sau masculine, nu sunt împlinite sufletește sau cum zice Puiu Faranga: „omul este sortit să rămână singur”; mitul androgenului nu se desăvârșește, iar de moarte naturală nici nu poate fi vorba, mai degrabă de una „persuasivă și agresivă în final”.

Acest eseu poate fi considerat un model de comentare inovatoare a tainei creației, plasându-l pe autor printre cei mai profunzi și avizați interpreți ai operei rebreniene.

Icu Crăciun

Despre bucuria lecturii

Ne-am obișnuit ca numele lui Aurel Podaru să fie iremediabil legat de scriitorul Pavel Dan. Trebuie să recunoaștem, Aurel Podaru a trudit ca nimeni altul pentru ca memoria scriitorului din Triteni și a operei acestuia să nu se stingă odată cu trecerea timpului. Exemplara ediție critică, îngrijită cu mîgală, alte volume și studii legate de opera lui Pavel Dan, revista „Paveldaniștii”, toate acestea ilustrează cu asupra de măsură roadele muncii lui Aurel Podaru pentru posteritatea lui Pavel Dan și, implicit, a lui însuși.

Volumul despre care îmi propun să scriu aici însă, revelă o altă față a scriitorului din Beclean. O altă față a aceleiași monede, așa spune. Este vorba de activitatea acestuia de cronicar literar, volumul la care fac referire cuprinzând cronici de întâmpinare scrise pe parcursul a aproape trei decenii (1992-2020). Textele cuprinse în „Exerciții de întâmpinare” (Editura Casa cărții de știință, Cluj-Napoca, 2020) au apărut după cum menționează autorul, în revistele „Minerva”, „Mișcarea literară”, „Bucovina Literară”, „Răsunetul cultural”, „Mesagerul literar și artistic”, „Ecouri”, precum și în cotidienele „Răsunetul” și „Făclia de Cluj”.

Se poate observa, parcurgând primele texte din care, faptul că Aurel Podaru scrie cu dragoste pentru cărțile citite și admirație pentru autorii lor. Fără a fi encomiastic în mod gratuit, Aurel Podaru întâmpină cărțile asupra cărora își apleacă atenția cu generozitate. Le parcurge cu sfială și curiozitate mereu proaspătă și scrie despre ele cu pioșenie. „Exercițiile” propuse de cronicar constituie un demers lucid și admirativ în același timp.

Sunt elocvente, în acest sens, cuvintele lui Dumitru Cerna, redactate pe coperta a patra a cărții: „Rar mi-a fost dat să descopăr, într-o carte de cronică literară, atâta pioșenie și iubire, dublate de tot atâta generozitate intelectuală și socială. De la debuturi literare, în poezie ori proză, la cărți ale scriitorilor consacrați, de la monografiile ale unor localități însemnate cu roșu în calendarul așezărilor de patrimoniu ori cărți de cronică sportivă, la recenzii, epigrame, dramaturgie, cărți de istorie ori religie, toate sunt citite cu o atenție ageră, de prieten, de aliat al autorului, și apoi recenzate cu o emoționantă prețuire.”

Având așadar instrumentele criticului literar, Aurel Podaru se așază mai întâi pe o onestă și sfioasă poziție de egalitate frățească cu scriitorul, demers ce conferă, indubitabil, o tonalitate diferită cronicii propriu-zisă. Cronicarul nu își întocmește textele sub forma unor sentințe (estetice, morale, valorice etc.), ci respiră în același ritm cu opera, revelându-i, în cele din urmă, părțile bune și chiar părțile mai puțin bune.

Să nu îl bănuim însă pe cronicar că ar fi un laudativ incurabil! Înainte de toate, felul în care își concepe textele provine dintr-o nemăsurată dragoste pentru literatură și pentru scriitori. Apoi, întâlnim, din loc în loc, pasaje în care cronicarul scoate la lumină și neajunsuri ale cărților comentate. Că o face cu un soi de sfiiciune, este o cu totul altă poveste... „Dacă ar fi ceva de reproșat autoarei, i-aș reproșa tocmai graba cu care își scrie cartea, o grabă care duce, inevitabil, la insuficiența aprofundare caracterologică a

CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ

Aurel Podaru

EXERCIȚII DE ÎNTÂMPINARE

personajelor, unu la mână. Iar, în al doilea rând, această grabă duce, de asemenea, la amestecarea celor două stiluri, stilul gazetăresc dovedindu-se impropriu în paginile în care protagonistul le vorbește celor două interlocutoare (...). Acest stil, fie-mi îngăduit să spun, se pretează bine la notele de călătorie, domeniu în care Veronica Balaj excelăază.” (pp. 11-12)

Ceea ce se cuvine a fi reținut înainte de orice din volumul acesta este această bucurie senină a lecturii ce transpare din fiecare text. Dincolo de admirația pentru scriitori și cărțile acestora, Aurel Podaru oferă lecția neprețuită a mulțumirii sufletești ce ar trebui să însoțească actul lecturii. Dialogurile acestea pe care le poartă cronicarul cu cărțile parcurse stă cumva sub semnul recunoștinței și al bucuriei. Fiecare carte despre care scrie devine, astfel, un eveniment, un prilej de sărbătoare spirituală și sufletească. Cu adevărat exerciții „de întâmpinare” sunt cronicile din această carte, ele ieșind înaintea cărților, primindu-le cu generozitate.

Vasile Vidican

Redacția:

Redactor șef: Andrei Moldovan

Redactori: Icu Crăciun, Menuț Maximilian, Vasile Vidican

Prezentare grafică: Maxim Dumitraș

Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu

Adresa: str. Bistricioarei nr. 6, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud;
email: rasunetul@rasunetul.ro